

Årsmelding 2025

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger

1. SAMMENDRAG

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget) har i 2025 fortsatt sitt arbeid for å fremme forskningsetikk knyttet til forskning på menneskelige levninger. Utvalget har blant annet vært på institusjonsbesøk i Finland og utarbeidet en ressurs for håndtering av skjeletter uten forskningsformål i private og offentlige samlinger.

2. OM SKJELETTUTVALGET

[Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger \(Skjelettutvalget\)](#) er et faglig uavhengig og tverrfaglig utvalg i De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). FEKs overordnede samfunns mål er etisk god og ansvarlig forskning.

FEK omfatter også følgende komiteer og utvalg med et felles sekretariat:

- Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)
- Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)

Skjelettutvalget ble opprettet i 2008 av Kunnskapsdepartementet etter forslag fra Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin (NEM) og kollegiet ved Universitetet i Oslo. Behovet for å opprette et uavhengig nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger ble tydelig i forbindelse med Universitetet i Oslos arbeid omkring oppbevaring og forskning på samisk materiale ved De schreinerske samlinger, samt krav om tilbakeføring av deler av dette materialet.

NEM, NENT og NESH gir utvalget [mandat](#) og oppnevner medlemmer, inkludert leder og nestleder. Utvalget er rådgivende og skal bidra til å fremme etisk god og ansvarlig forskning på menneskelige levninger. Utvalget gir råd og veiledning, i dialog med institusjoner og enkeltforskere, i forskningsetiske spørsmål relatert til forskning på menneskelige levninger. Utvalget behandler enkeltsaker, utarbeider veiledere og bidrar med opplæring, undervisning og formidling på feltet. Utvalget kan behandle forskningsetiske saker og gi råd i forskningsetiske spørsmål knyttet til blant annet forskningsprosjekter, undervisning, formidling, utstillinger, repatriering, samt håndtering av menneskelige levninger i forvaltningen og i arkeologiske utgravninger (listen er ikke uttømmende).

Utvalget består av ti medlemmer, samt én vararepresentant. Ni av medlemmene, samt vararepresentanten, er vitenskapelig fagkyndige fra relevante fagområder. Ett av medlemmene har bakgrunn i forskning innen samisk kultur og samfunn. Ett av medlemmene er fra NEM, ett av medlemmene er fra NESH, og ett av medlemmene er fra NENT. I tillegg har utvalget en lekrepresentant. Medlemmene oppnevnes for en periode på fire år, med mulighet for forlengelse i én periode.

3. ÅRETS VIRKSOMHET

3.1 KORT OM VIRKSOMHETEN

I 2025 avholdt utvalget fire ordinære utvalgsmøter og to ekstraordinære møter. Utvalget behandlet og ga rådgivende uttalelser i seks saker. Utvalget ga veiledning og råd i forbindelse med flere andre henvendelser, samt høringsinnspill til «Høring - NOU 2025: 3 Ny kulturmiljølov». Skjelettutvalget har også deltatt i felles uttalelser fra FEK. Møtereferater kan leses [her](#) og uttalelser og høringsinnspill kan leses [her](#).

I mai 2025 gjennomførte Skjelettutvalget tre dialogmøter med institusjoner i Finland: the National Museum of Finland, the Finnish Heritage Agency og the Collection and Conservation Centre in Vantaa. Formålet med møtene var å lære og utveksle erfaringer om håndtering (forvaltning, forskning, repatriering) av levninger fra urfolk og minoriteter. Utvalget oppsummerte og evaluerte dialogmøtene som gode og nyttige. De finske institusjonene hadde laget et svært bra opplegg for dagen og var godt forberedt.

Utvalget gjennomførte også to dialogmøter med Medisinsk fakultet og Institutt for medisinske basalfag (Universitetet i Oslo) om forskning og forvaltning av skjelett materialet ved Bioantropologisk samling (tidligere De schreinerske samlinger).

FEK og Skjelettutvalget avholdt møte med [Australian Institute of Aboriginal and Torres Strait Islander Studies \(AIATSIS\)](#), som var i Norge i forbindelse med FEK Årskonferanse. Tema for møtet var forskningsetiske spørsmål i forskning som involverer urfolk og utvikling av forskningsetiske retningslinjer.

I februar 2025 hadde utvalgsleder og sekretariatsleder møte med forskergruppen [“Over Their Dead Bodies: Underlying Axioms and Contemporary Use and Handling of Human Remains from Institutional Collections”](#). Forskergruppens fokusområde er etiske standarder og problemstillinger innen forskning på menneskelige levninger. Gruppen var i Norge for et opphold på Centre for Advanced Studies (CAS) og ønsket å møte Skjelettutvalget for å lære om prosessen med å jobbe frem etiske retningslinjer på feltet. Møtet var nyttig og interessant for begge parter.

Skjelettutvalget ferdigstilte i 2025 arbeid med nettressurs om [Håndtering av skjeletter uten forskningsformål](#). Bakgrunnen for ressursen er at utvalget de siste årene har fått flere henvendelser fra institusjoner og privatpersoner med spørsmål om veiledning om hvordan de best kan håndtere menneskelige levninger som har usikkert opphav og/eller som ikke brukes i forskning eller undervisning («skjeletter uten forskningsformål»). Nettressursen gir veiledning til institusjoner og privatpersoner om forsvarlig fremgangsmåte for håndtering av «skjeletter uten forskningsformål», samt veiledning til vurderinger omkring eventuell DNA-undersøkelse.

Utvalget har oversatt ressursen «Repatriering av menneskelige levninger» (2024) til engelsk: [Repatriation of Human Remains | Forskningsetikk](#)

Mot slutten av 2025 takket utvalget av syv medlemmer; seks medlemmer som har sittet i to perioder og ett medlem (representant fra NENT) som har sittet to perioder i NENT. Tre nye fagkyndige medlemmer – hvorav et med bakgrunn i forskning innen samisk kultur og samfunn – og et nytt lekmedlem ble oppnevnt. I tillegg ble ny leder oppnevnt. Representanter fra NEM, NENT og NESH oppnevnes når medlemmene i de respektive komiteene er på plass i 2026.

3.2. SENTRALE SPØRSMÅL I 2025

Sentrale spørsmål for utvalget i 2025 har vært:

- spørsmål omkring forskning på og repatriering av menneskelige levninger etter urfolk og minoriteter.
- spørsmål om håndtering av menneskelige levninger med usikkert opphav og/eller som ikke brukes i forskning eller undervisning.

Enkeltsakene utvalget har behandlet har løftet frem spørsmål om DNA-analyse av skjelett fra vikingtid (2024/140), undersøkelser av tatoveringer på mumifiserte levninger fra Andesregionen oppbevart i samling på UiO (2025/67), paleopatologiske undersøkelser og isotopanalyser av skjeletter fra Nikolaikirken i Oslo (2025/107), paleopatologiske undersøkelser og isotopanalyser av et større skjelettmateriale fra middelalderen (2025/121 og 2025/121 - updated), bioarkeologiske analyser av menneskelige levninger fra sen-neolitikum og bronsealder (2025/143) og forskning på menneskelige levninger fra et gravkapell på Røros.

3.3 ARRANGEMENTER, OPPLÆRING, FORMIDLING

Sekretariatsleder holdt innlegget “Indigenous peoples and national minorities in research” på 34th NEC Forum i Warszawa 26. juni 2025. NEC Forum bringer de nasjonale rådene for bioetikk og vitenskapsetikk i EUs medlemsland sammen.

Utvalgsleder holdt innlegget “Perspectives from the Human Remains Committee in Norway” på årskonferanse i FEK 13. mars 2025.

Utvalgsleder og sekretariatsleder har deltatt på møter i Samarbeidsutvalget (SU) i FEK. Utvalgsleder, sekretariatsleder og flere utvalgsmedlemmer har deltatt på FEK Årskonferanse og Forskningsetisk forum.